

Értsünk szót!

Kultúra, nyelvtanítás, nyelvhasználat

Holló Dorottya nemrégiben megjelent hiánypótló könyve bemutatja a kulturális ismeretek és készségek szerepét az idegen nyelvi kommunikációban és feltárja az interkulturális kompetencia fejlesztésének lehetőségeit a nyelvoktatásban.

A 264 oldalas könyv 15 fejezetből áll, amelyek témakörök szerint tárgyalják a nyelv és kultúra viszonyának elméleti hátterét, a kulcsfogalmak meghatározását és ezek gyakorlati jelentőségét. A témakörök a kulturális tudatosságtól a kultúra dimenzióin át az interkulturális kommunikációig és az integrált nyelv- és kultúratanításig számos területet felölelnek. Az olvasmányos stíluson kívül szemléletes ábrák, részletes tárgymutató és gyakorlatias, nyelvórákon bármikor alkalmazható feladatok és játékok leírása teszi könnyen érthetővé és praktikusá a könyvet.

„Mi a férjemmel sajnos nem beszélünk idegen nyelveket, de a fiam évek óta tanul angolul, a lányom pedig két éve gyűri a németet. Ennek ellenére egyikük se tudott rajtunk segíteni, amikor nyáron bajba kerültünk külföldön. Valamit motyogtak az orvosnak és az autószerelőnek, de a válaszkat már általában nem értették, vagy félreértették. Ugyanez volt a helyzet a családdal, akiknél laktunk. Rengeteg kellemetlen és zavaros helyzet alakult ki, és azt hiszem, néhány segítőkész embert sikerült is megbántanunk akaratunk ellenére. Hát kérdem én, mit tanulnak a gyerekeink az iskolában? Hogyan tanítják nekik a nyelveket?”

Hányszor hallunk hasonló panaszokat? Hányszor halljuk és tapasztaljuk, hogy valaki letesz egy nyelvvizsgát és utána külföldön kudarcot vall, nem boldogul a nyelvtudásával, legalábbis nem annyira, amennyire ezt jogosan elvárja magától egy sikeres nyelvvizsga után? Annak ellenére, hogy az illető esetleg nyelvtanulást nagyjából helyesen fejezi ki magát, mégis rosszkor, rosszat mond, esetleg nem a megfelelő stí-

lusban, nem az elvárt módon és időben tesz szóvá valamit. Lehet, hogy amit ő udvarias kérdésnek szánt, az durva felszólításnak tűnik. Az is előfordulhat, hogy a sikertelen kommunikáció oka az értékrendek eltéréseire vezethető vissza, vagy egyszerűen viselkedési, attitűdbeli vagy akár öltözködési különbségek eredménye. Holló Dorottya könyve abban segíti a nyelvtanítást és a nyelvtanulást, hogy alaposan, részletesen és rendszerezetten világít rá a sikeres interkulturális kommunikáció titkaira. Felhívja például a figyelmet az elengedhetlenül fontos „kisbetűs” kultúra megismerésére, azaz a mindennapi étellel kapcsolatos kulturális ismeretek elsajátítására csakúgy, mint a kommunikációs, interperszonális és elemző készségek fejlesztésére és a megfelelő attitűdök kialakítására. Teszi mindezt úgy, hogy a tudományos pontossággal meghatározott alapfogalmak és a vonatkozó szakirodalom bemutatása után minden fejezetben gyakorlati tanácsokat, elgondolkodtató és megvitatandó kérdéseket és nyelvórákon jól alkalmazható játékötleleteket is ad.

Az első három fejezet a kultúra és a kommunikáció fogalmát definiálja, rávilágítva többek között arra, hogy a „nagybetűs” kultúra tanulása, vagyis a civilizációs ismeretek elsajátítása nem elég a kultúrák közötti sikeres párbeszédhez. A szerző ezekben a fejezetekben elemzi a kulturális tudatosság, a viselkedéskultúra, a szövegkezelés, az etnocentrizmus, az etnorelativizmus és a nonverbális kommunikáció meghatározásait is. Előrevetíti, hogy a kommunikációra rengeteg kulturális tényező hat, amelyeket a későbbi fejezetekben részletesebben is bemutat és elemez.

A negyedik fejezet arra hívja fel a figyelmet, hogy az idegen nyelv elsajátításának részeként szükségünk van a célnyelvi kultúra megismerésére, amit kutatásokon alapuló tipológiák, vagyis általánosítások segítségével könnyen meg is tehetünk. Ez a fejezet részletesen bemutatja a kulturális dimenziókat, a kis és a nagy hatalmi távolságot tartó kultúrák leírásától a teljesítmény- és a tekintélyorientált kultúrák ismertetésén át a monokronikus és polikronikus kultúrák meghatározásáig. Az előbbi példánál maradva, ha megtanuljuk és megértjük azt, hogy a célnyelvi kultúrában gyakran közvetlenebbnek tűnik a viszony főnök és beosztott vagy tanár és diák között, hogy a teljesítmény általában fontosabb, mint a tisztelet formális kifejezése és az elvárások azt diktálják mindenkinek, hogy egyszerre több dologra is képes legyen összpontosítani, akkor máris tudatosabban és felkészültebben fogunk kommunikálni a célnyelvi kultúrában és valószínűleg a félreértések számát is csökkentjük.

Míg az előző fejezetben leírt kulturális dimenziók általánosításai hasznosak a tanulási folyamatban, a negatív sztereotípiák és előítéletek nagyon károsak az interkulturális kommunikáció során. Az ötödik fejezet arról szól, hogy az általánosításokkal természetesen óvatosan kell bánni. Holló Dorottya számos ötletet ad arra, hogy hogyan hívhatjuk fel a nyelvtanulók figyelmét a bennünk rejlő sztereotípiákra, az előítéletek veszélyeire, és hogyan nevelhetjük őket a nyelvórán interkulturális nyitottságra és objektivitásra.

A hatodik és a hetedik fejezet az interkulturális kommunikáció szociolingvisztikai, illetve pragmatikai vonatkozásaival foglalkozik. A szerző a társadalmi és nyelvhasználati konvenciók egymásra hatásának vizsgálatát, valamint a nyelvhasználó és a szituáció hatásának elemzését a nyelvi elemek jelentésére rengeteg szemléletes példával illusztrálja. A nyolcadik fejezetben pedig a nonverbális kommunikáció különböző területeivel ismerkedhetünk meg. Idetartoznak többek között a hangjelzés, testtartás, szemkontaktus, öltözködés, valamint az idő-, a tér- és a távolságkezelés kulturális

különbségei, amelyek ismerete sok félreértéstől mentheti meg a más kultúrák képviselőivel kommunikáló nyelvtanulókat.

Az interkulturális kommunikációról és az interkulturálisan kompetens beszélőről szól a következő (kilencedik) fejezet. Különös hangsúlyt helyez a szerző azoknak a tanulási, kapcsolatteremtő, elemzési és értelmezési készségeknek és a nyitott, elfogadó, rugalmas és empatikus tulajdonságoknak a bemutatására és gyakoroltatására, amelyek elengedhetetlenül szükségesek ahhoz, hogy nyelvtanulóinknak több esélye legyen a sikeres kommunikációra.

A tizedik fejezet a kultúra tanulásának gyakran göröngyös útját mutatja be. Természetes, hogy a célnyelvi kultúra először izgalmasnak, sőt egzotikusnak tűnik, de azt is meg kell értenünk a nyelvtanulókkal, hogy haladó nyelvhasználóként is érheti őket kulturális sokk, ha kulturális ismereteik, interkulturális készségeik és attitűdjük még nem annyira fejlettek, mint nyelvi kompetenciájuk.

Míg a tizenegyedik fejezet visszatér az interkulturális készségek és attitűdök fejlesztésének részleteihez, a tizenkettedik már az integrált nyelv- és kultúratanítás tervezésével foglalkozik. A tanmenet átgondolása, a célok könnyebb megfogalmazása és az óratervezés megkönnyítése érdekében a szerző kiváló táblázatokban illusztrálja a nyelv- és kultúratanítás összefonódási lehetőségeinek sorát.

Annak ellenére, hogy ma már a legtöbb használatban lévő idegen nyelvi tankönyv – kisebb vagy nagyobb mértékben és mélységben – foglalkozik a kultúra tanításával, a nyelvtanárok gyakran csak a nyelvtani szerkezetek ismétlésére és a szókincs bővítésére használják ezeket az olvasmányokat és feladatokat. Holló Dorottya a tanári szerepek változásáról, a tanár folyamatos kultúratanulási folyamatáról és a kulturális tartalmú tananyagok és kiegészítő anyagok jobb felhasználásáról is nagyon sok hasznos tapasztalatot oszt meg az olvasóval a tizenharmadik és tizennegyedik fejezetekben.

A könyv utolsó fejezete tárgyalja a nyelvi és a kulturális tudás értékelésének ne-

hézsegeit és lehetséges megoldásait. Felhívja a figyelmet arra is, hogy a nyelvi kompetencia szinte minden eleme kulturálisan is determinált és ezért a kettőt nem is mindig lehet külön mérni. Míg az országismereti tudás nagyrészt objektíven értékelhető, a viselkedéskultúrát, a kulturális készségeket és a vizsgázó attitűdjeit nehéz szubjektívitas nélkül mérni. Ennek fényében Holló Dorottya a folyamatos értékelésre és önértékelésre is konkrét példákat és javaslatokat ad.

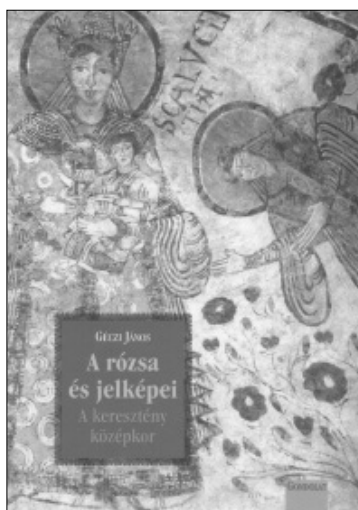
A már gyakorló és a leendő tanárok, a tanárképző és kommunikációs szakembe-

rek, illetve az idegen nyelveket szerető, tudatos nyelvtanulók és nyelvhasználók rengeteg hasznos ismeretre tehetnek szert és sok „Jé, ez tényleg így van!” rádöbbenésben lehet részük Holló Dorottya *Értsünk szót!* című könyvének olvasása során.

Holló Dorottya (2008): *Értsünk szót! Kultúra, nyelvtanítás, nyelvhasználat.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

Lázár Ildikó

ELTE, BTK, Angol Nyelvpedagógia Tanszék

A Gondolat Kiadó könyveiből